evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ŘÍMSKÉ SOCHAŘSTVÍ

ŘÍMSKÉ SOCHAŘSTVÍ

VY_32_INOVACE_DVK1219

- Autor: Mgr. Jan Souček
- Vznik: 09 / 2012
- Téma: Antické umění
- Předmět: DVK / 1. ročník
- Anotace: Obrazová prezentace vývoje římského sochařství

- Přestože bylo ***římské malířství a sochařství*** silně a trvale ovlivňováno řeckým uměním, ***rozvinulo vlastní rysy charakterizované věcným pojetím reality a smyslem pro individuálnost jevu***. Rozvinulo je především ***v podobizně a historickém reliéfu***.

- Realistické až veristické pojetí **podobizny** bylo předznamenáno již tím, že se vyvinula z masek mrtvých, voskových odlitků tváří, polychromovaných a doplněných např. i o vlasy.
- Teprve později, pod vlivem řeckého výtvarného názoru, byly podobizny mrtvých zhotovovány z pálené hlíny, kamene a bronzu; tato díla jsou považována za první římské portréty.
- Ve vývoji podobizen zůstává i později patrna tendence, která neztratila spojení s verismem prvotních portrétů, i když se prosadil názor slučující realismus s řeckým pojetím, který smysl pro individuálnost detailů tlumil (***Pompeius*** , kolem 50 př. n. l.); plodný však byl i názor spjatý s italicko-etruskou tradicí (***L'Arringatore*** **- Řečník**, kolem 95 př. n. l.).

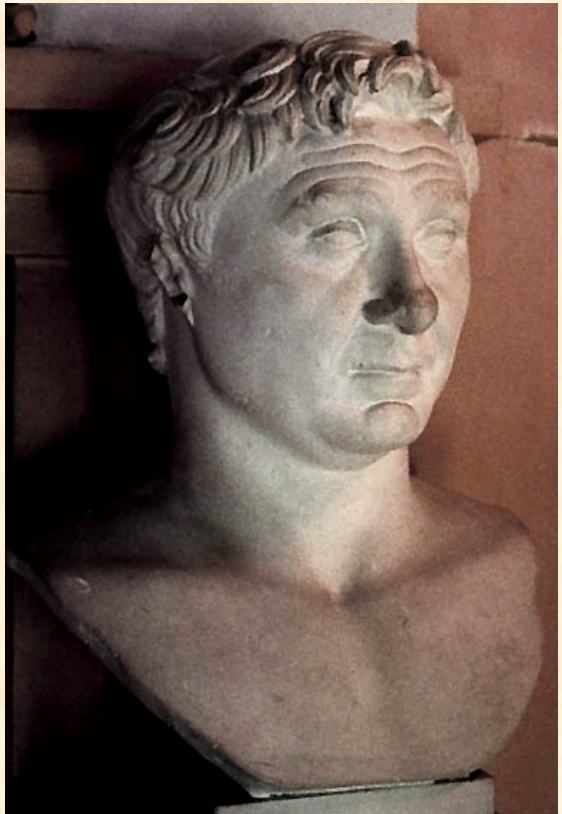

Marble head of Pompeius (106-48 BC)
Roman general and politician

L'Arringatore

Řečník, kolem 95 př. n. l.

Roman Patrician with Busts of his Ancestors

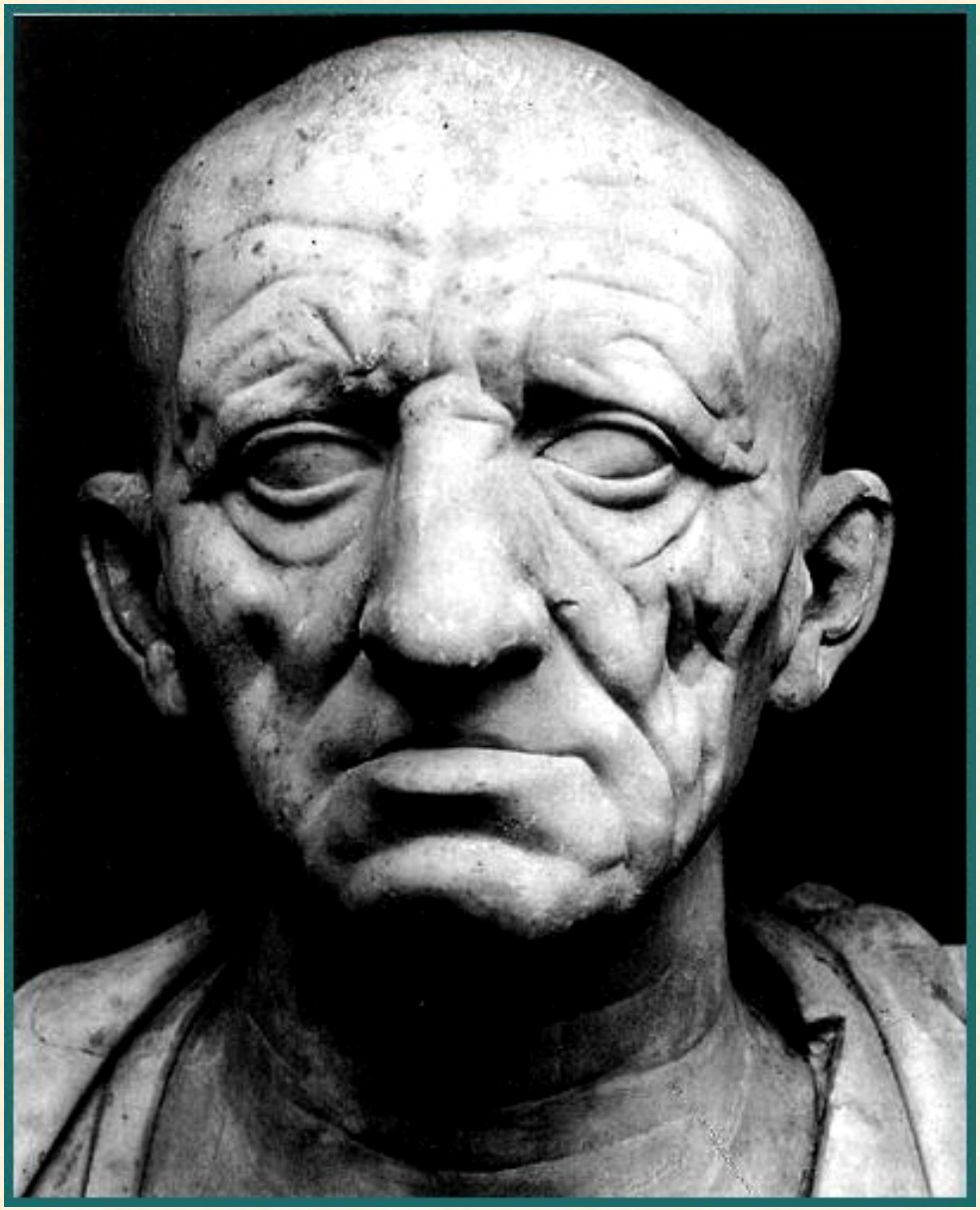

Portrait of a Roman_80 BC

Portrait of Demosthenes

Historický reliéf zachycoval činy římského občana, vykonané pro vlast. Reálnost děje zdůrazňoval nejen narativní výtvarný názor dokonale odezírající skutečnost (***jezdecký reliéf Aemilia Pauluse*** , Delfy, 166 př. n. l.), ale i prostorové pojetí, jež souviselo mj. i s iluzionismem řecké scénografie (vlys ***Domitiova oltáře*** , kolem 110 př. n. l.). Dobový názor odrážely také aretinské vázy (nazvané podle dílen v Aretiu, dnešním Arezzu) z načervenalé hlíny s vytlačovaným dekorem (vejcovec, palmeta, figury), odvozené ze stříbrných nádob.

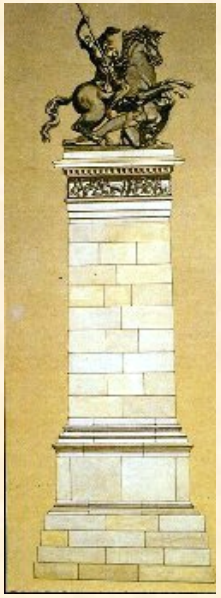

reliéf Aemilia Pauluse_Delfy 166 BC

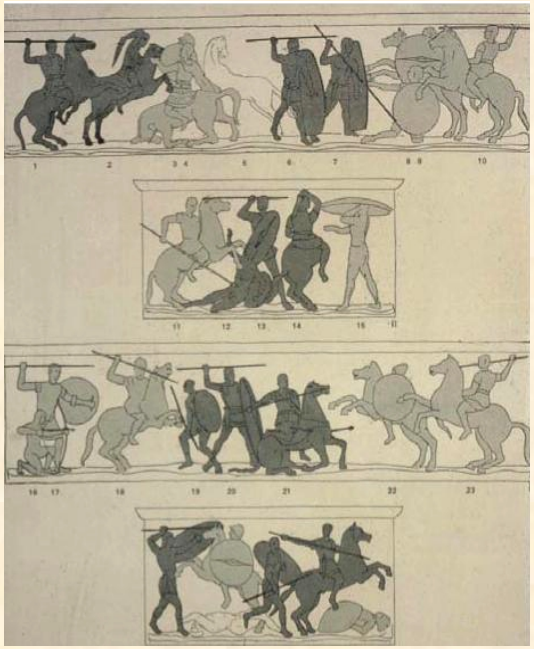

Victory Monument of Aemilius Paullus with frieze illustrating the Battle of Pydna. Delphi, Greece. Marble. 168 BCE. Archaeological Museum

Domitiův oltář

Přechod republikánské společnosti k ***císařství*** za **Augusta** a jeho následníků byl provázen ***prvním klasicismem římského umění***, protože Augustus programově přijal řeckou tradici, která se však v římském prostředí přece jen přetvořila pod tlakem latinského realismu. Také příchod řeckých umělců usnadnil osvojování řeckého výtvarného názoru, kompozičních schémat, vzorů, technik, materiálů; vedle proudu inspirovaného Řeckem se však stále rozvíjela italská tradice.

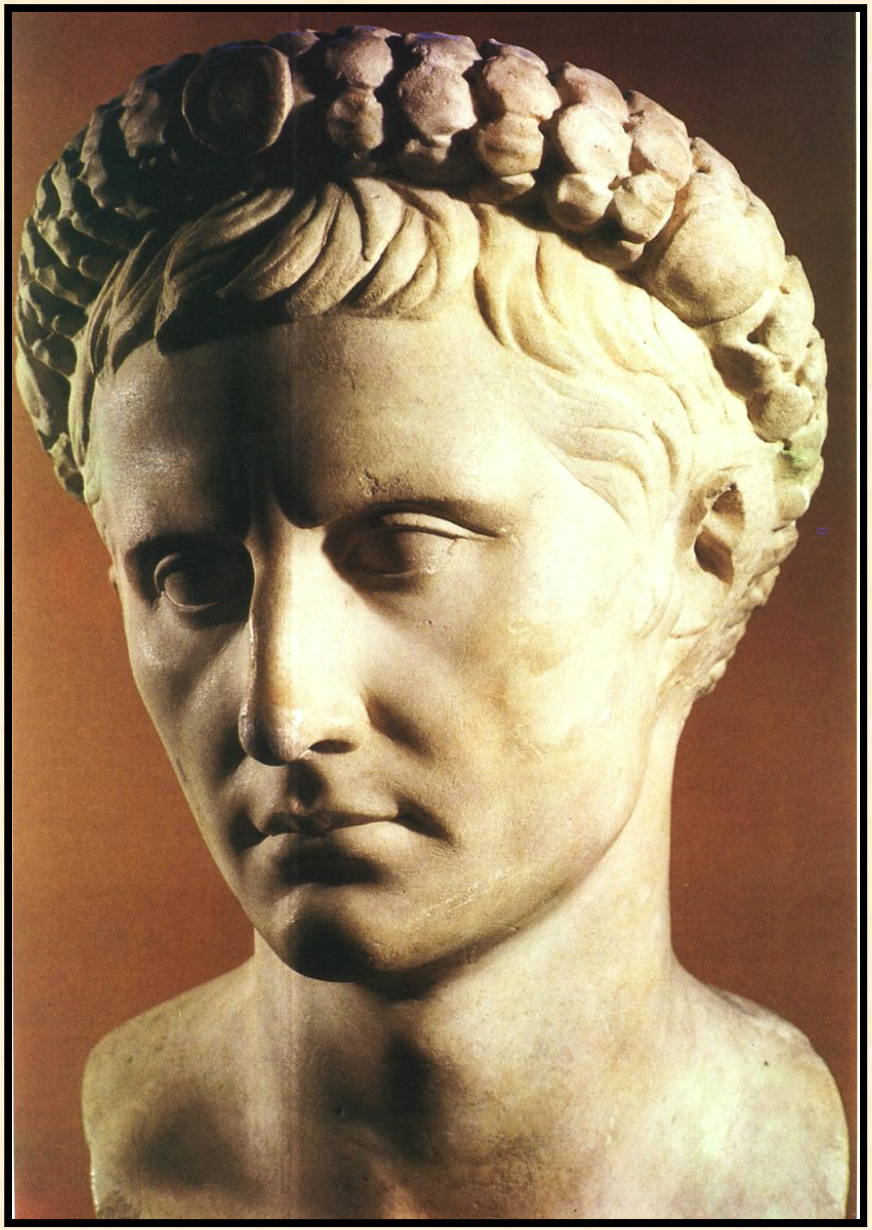

Potřeba státního kultu uvedla do sochařsví ***dva typy statuární podobizny***, císaře oděného do tógy (togatus) a již v 1. století také císaře v pancíři, které byly heroizací a apoteózou vládce.
Císaři byli zobrazováni rovněž jako božstva (***Claudius jako Jupiter*** **,** po 54 n. l.).

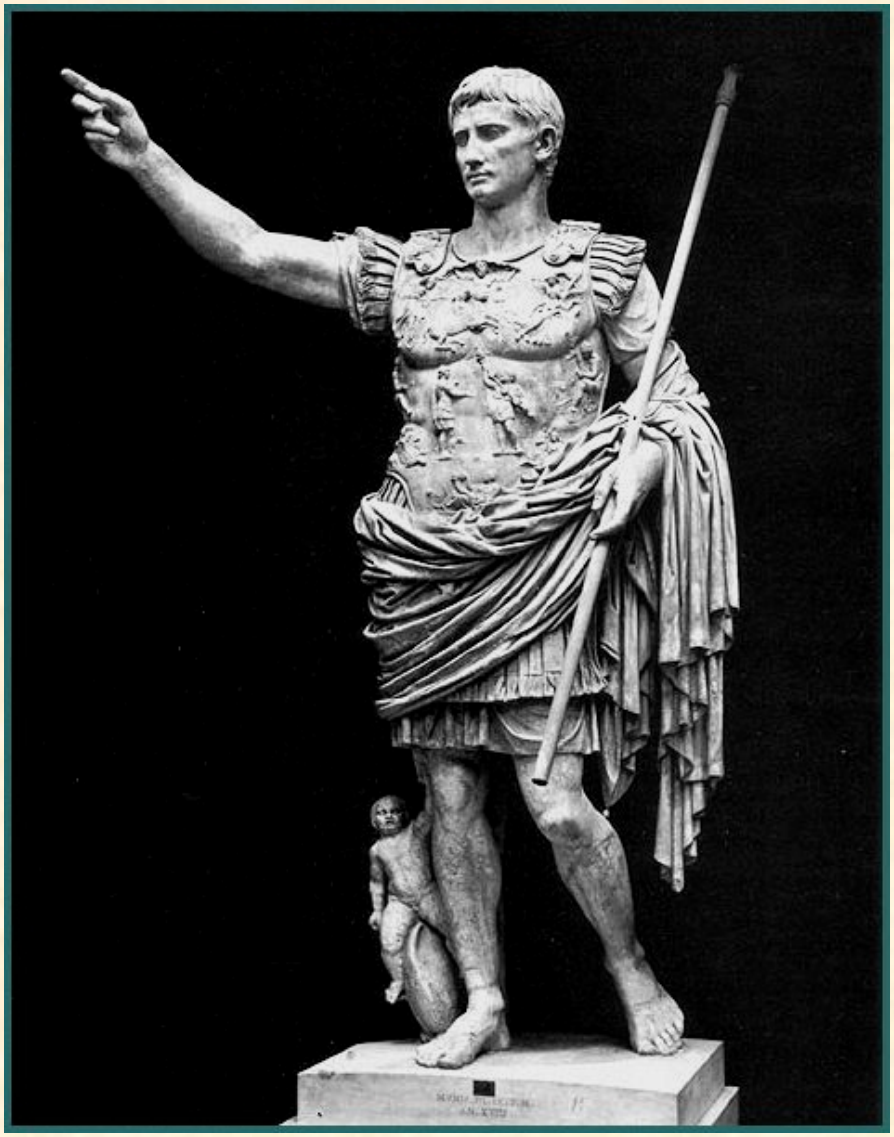

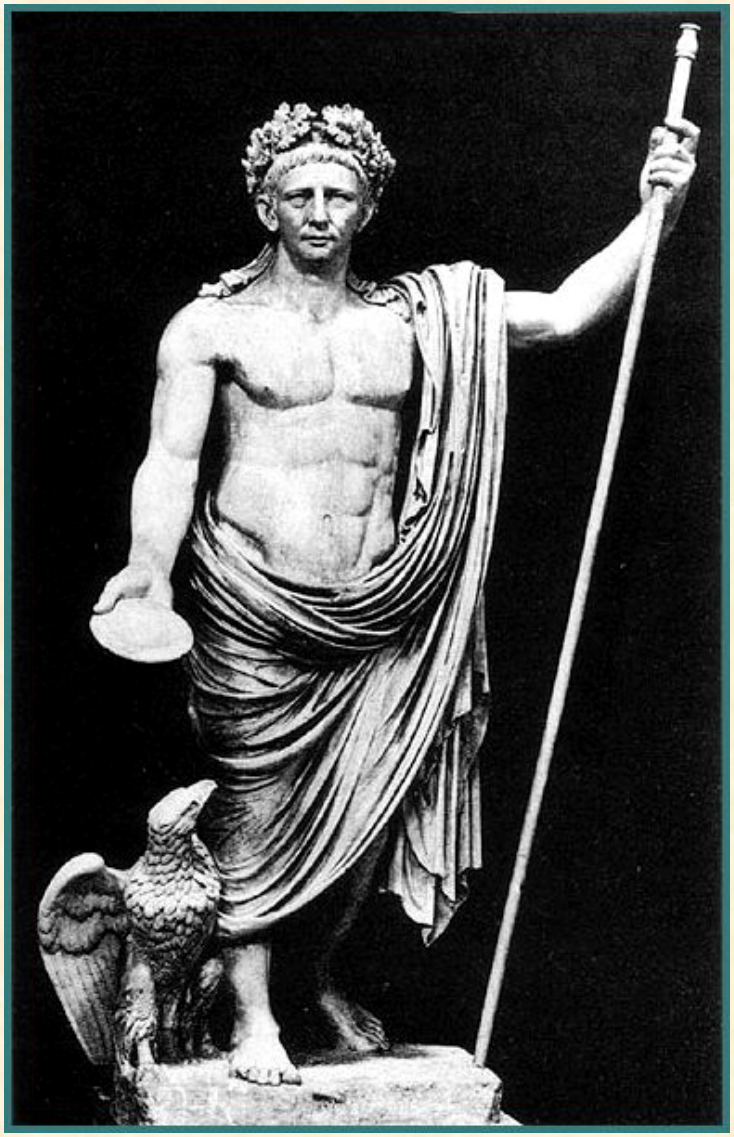

MVNIF·PRI·IX·P·M·
AN·XVIII

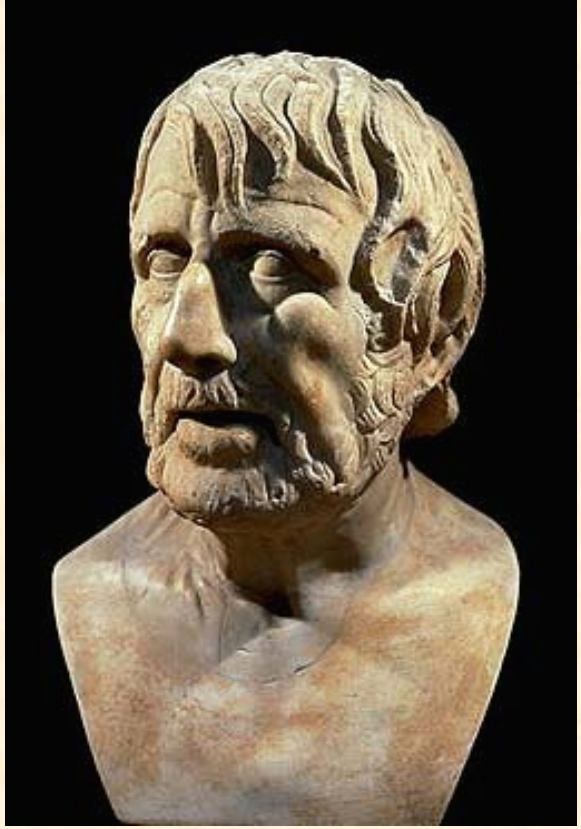

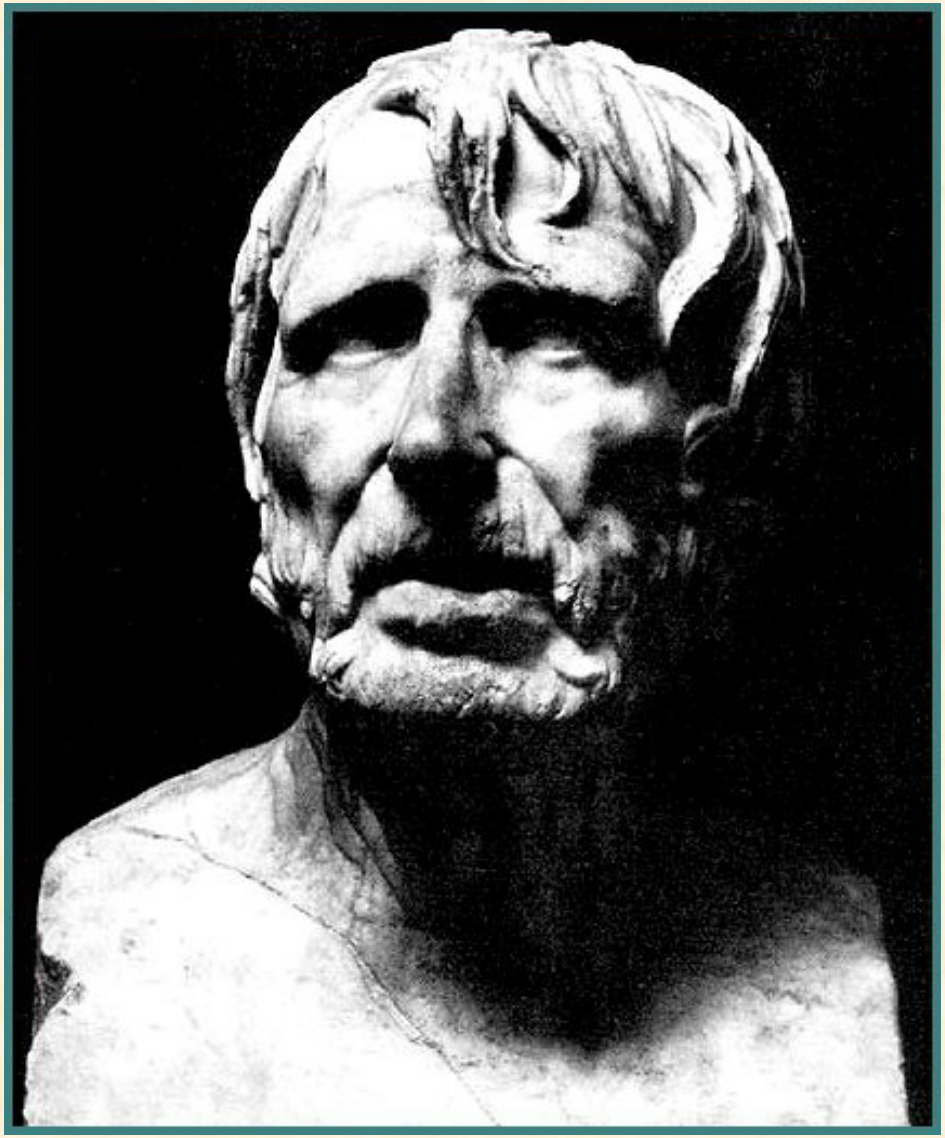

Portrait of Seneca
1st cent AD

Historický reliéf byl umisťován nejen na oltářích (zlomky oltáře Domitia Aherobarba; vlys na oltáři bohyně míru - ***Ara Pacis***), ale také na vítězných obloucích, stavěných již za římské republiky. Jedním z vrcholných děl tohoto druhu jsou ***reliéfy Titova oblouku*** (po 81 n. l.), dospívající výtvarným názorem až k podání atmosférického prostoru.

Ara Pacis Augustae

Augustův Oltář míru

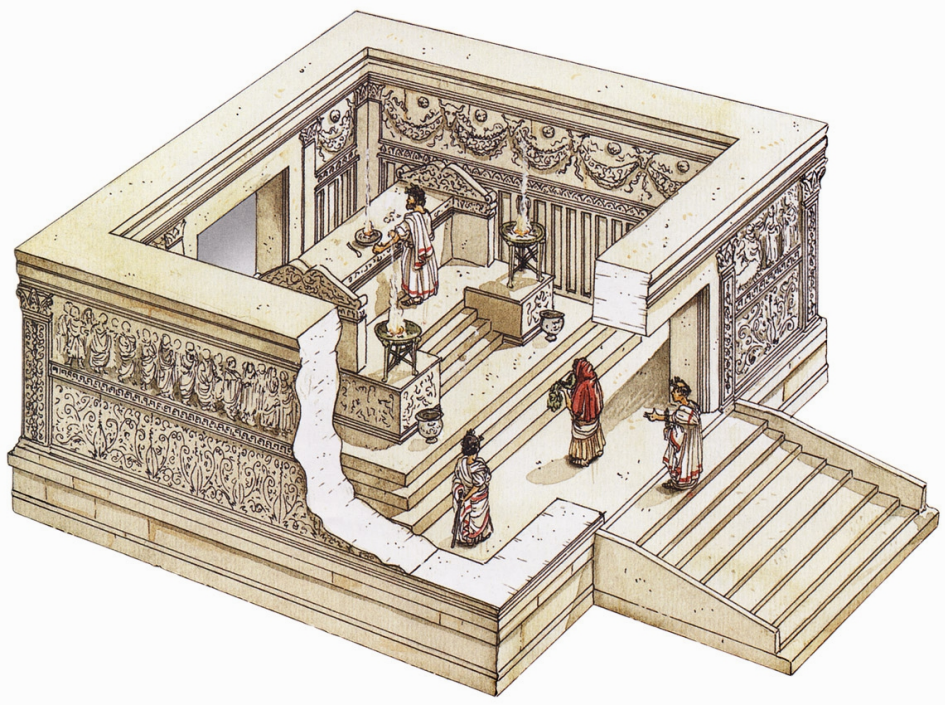

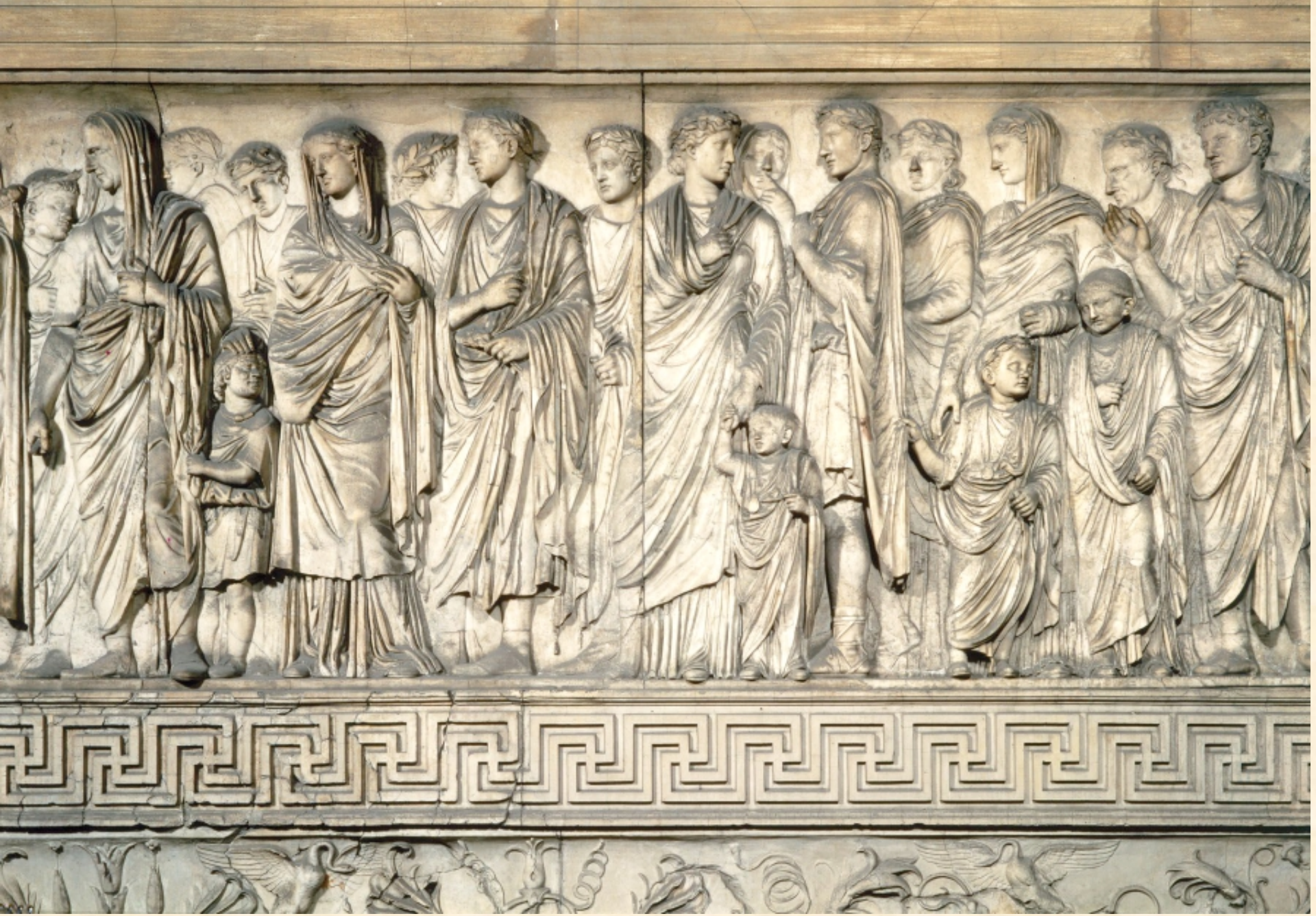

Vývojově důležitý byl i nadále **portrét**, především **císařský**, pojatý jako **hlava, bysta i jako statuární podobizna** (80 statuárních podobizen císaře Augusta), často těžící z typu sochy řeckého héroa; bosý jako héros, ale v pancíři, byl např. císař zobrazen v soše *Augustus z Primaporty* . Portrét oscilující mezi verismem a klasicistním pojetím zahrnoval motivicky také příslušníky císařova rodu a některé občany (Antonia vystupující z květu; podobizny význačných římských občanů; **podobizny na mincích**), neboť ius imaginis, právo portrétního zpodobení, vyhrazené jen těm, kteří zastávali veřejné funkce, nebylo zcela důsledně dodržováno.
Tím se rozšířila sociální a motivická základna portrétu.

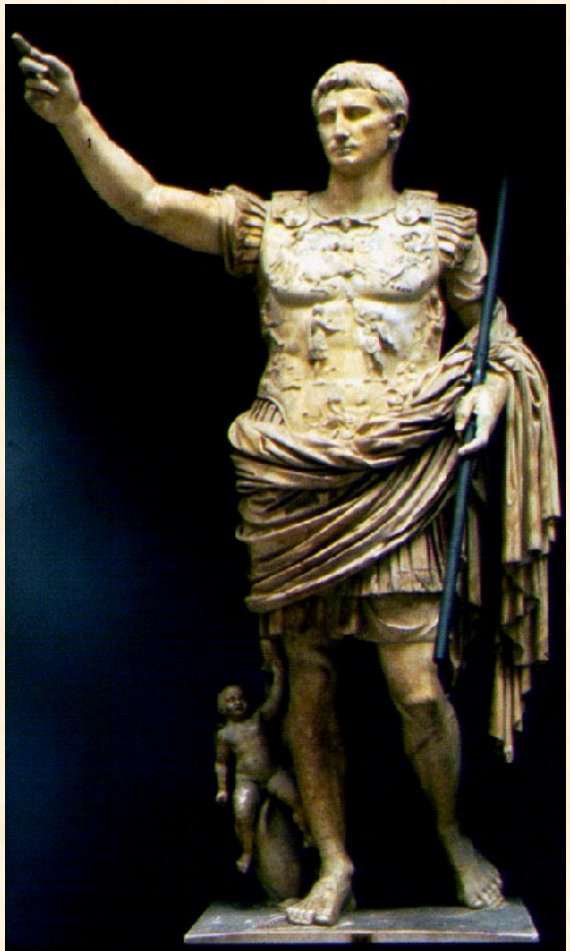

Výtvarný názor se prosazoval též v mramorových vázách a v pracích v kovu s figurálními aj. náměty (nádoby z pokladu z Boscoreale) a především v **glyptice**, v níž vyniká *Velká kamej francouzská* ze sardonyxu, která glorifikuje Germanika; je největší známou antickou kamejí (30×26cm).

Great Cameo of France. Five-layered sardonyx cameo, Roman artwork, second quarter of the 1st century AD. The deified Augustus hovers over Tiberius and other Julio-Claudians in the Great Cameo of France.

Podobně známá je i Augustova kamej z Vídeňského muzea

Gemma Augustea
Onyx.
Ca. 12-7 B.C.
18 × 23 cm.
In the Kunsthistorisches Museum, Vienna.

Umění za Flaviovců a Antoninovců je považováno za vlastní klasické údobí římského umění.
Architektura si podřídila i v tomto údobí sochařství, jehož nejdůležitějšími druhy zůstaly historický reliéf a portrét, v nichž se nyní odrážela, stejně jako v malířství, tendence k **iluzionismu**,
oslabující tektoničnost sochy; kontrastnost světla a stínu, zadní plán reliéfů se iluzivně otevíral do prostoru (vnitřní reliéfy ***Titova oblouku*** v Římě).

Triumph of Titus on the north wall of the passageway of the Arch of Titus

Summa Sacra Via Rome

Flavian period 81 AD

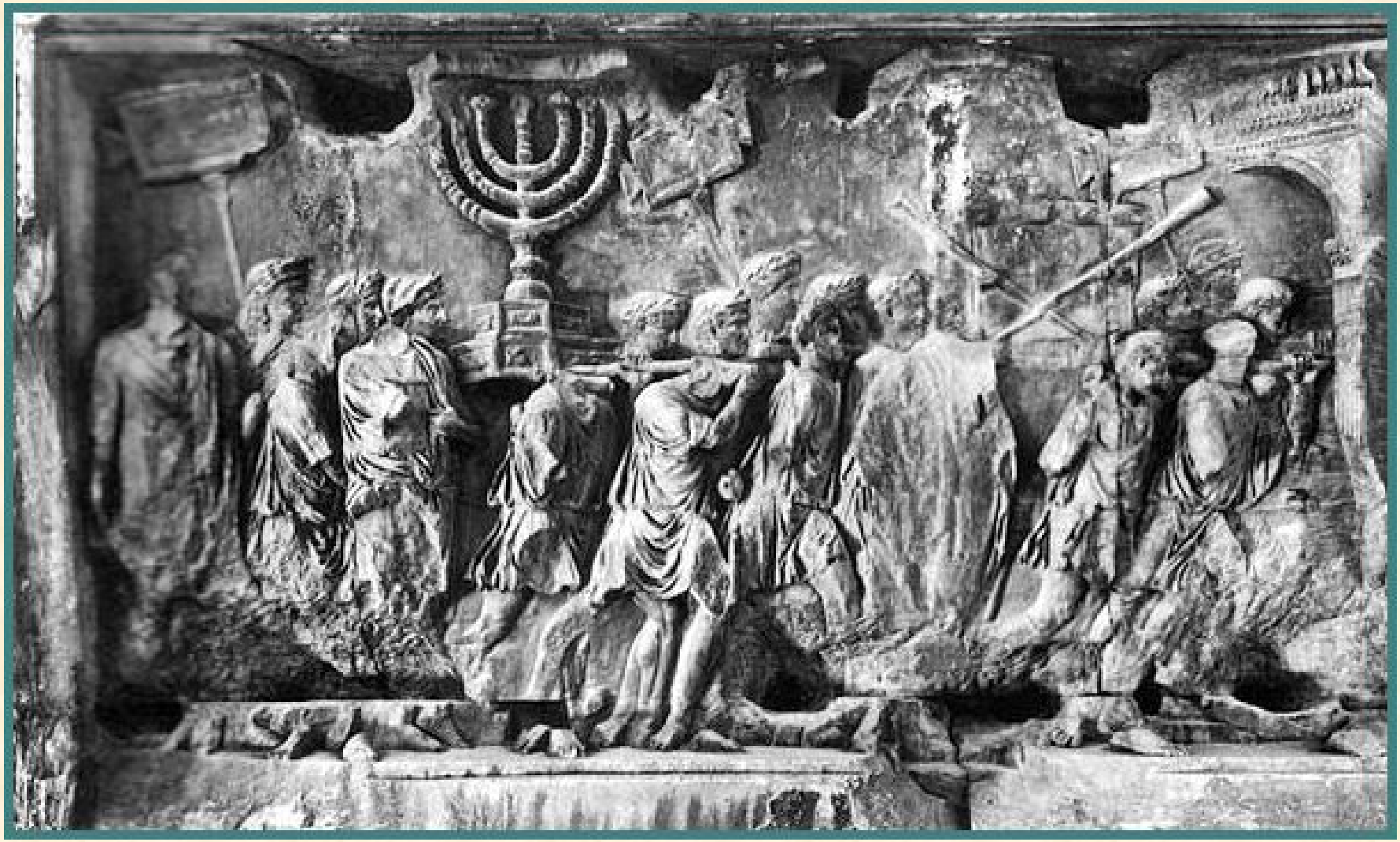

Spoils from the Temple in Jerusalem
on the south wall of the passageway of the Arch of Titus
Summa Sacra Via_Rome_Flavian period_81 AD

Portrét vystihující psychologii a charakter navazoval na podobné pojetí za republikánského Říma a věcně zaznamenával vzezření portrétovaného; verismus nebyl v podstatě tlumen ani u podobizen císařů (***Nero*, *Vespasianus***) a žen.

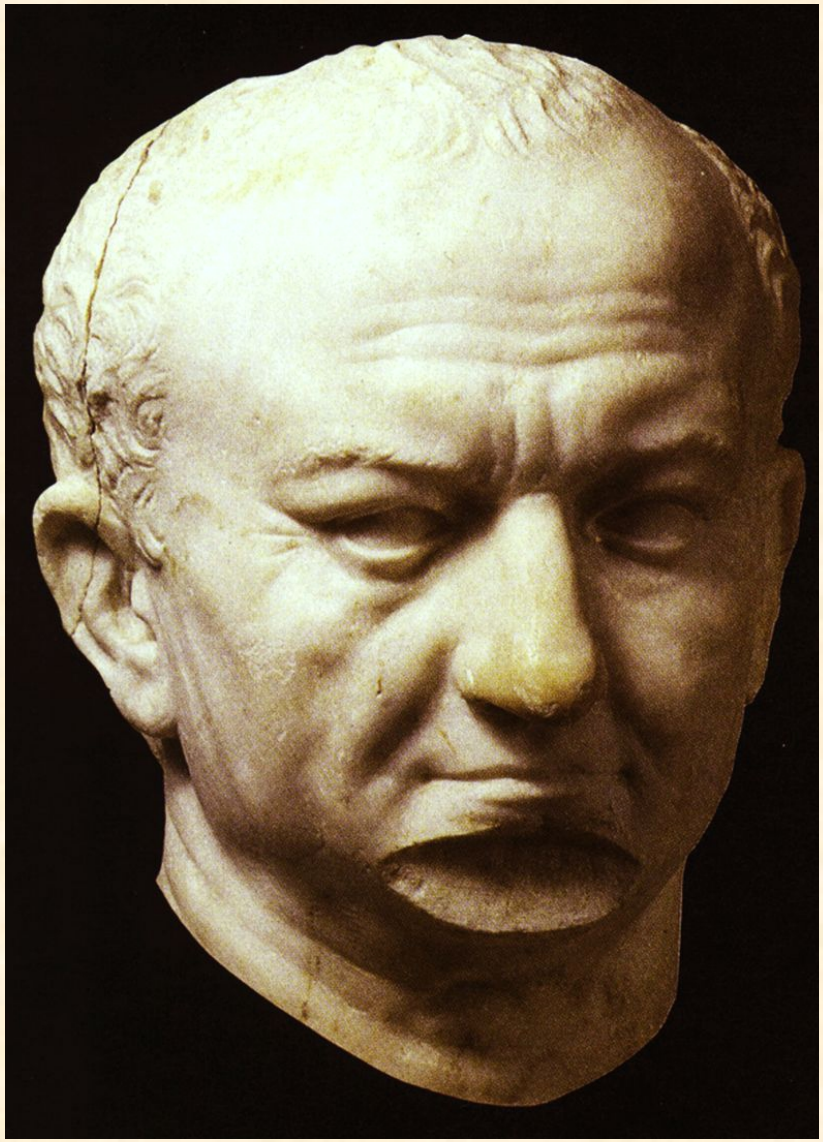

Portrait of Livia
ca. early 1st century AD

iulia domna

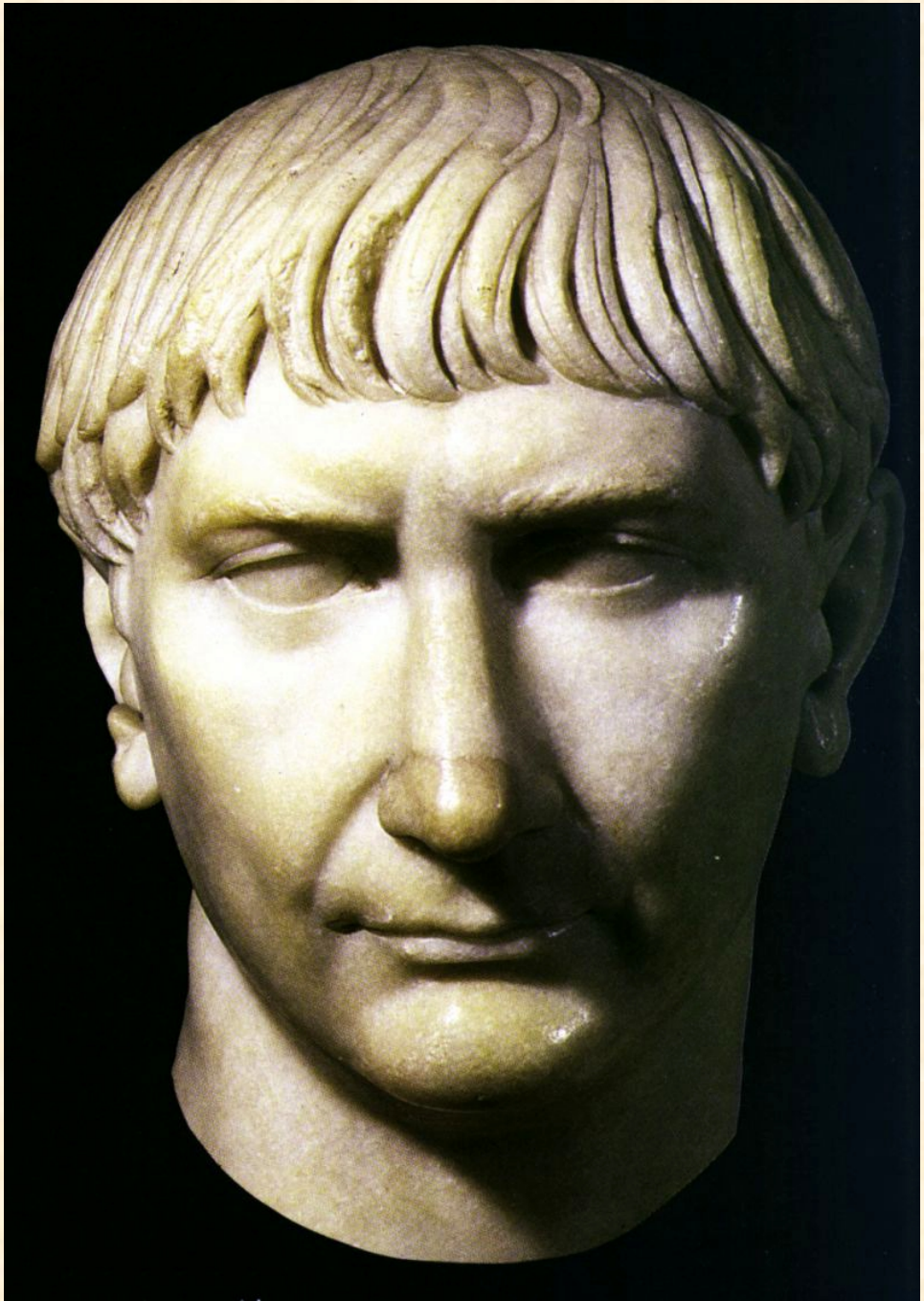

Za **Trajána**, kdy říše dosáhla největší rozlehlosti, se uplatnila sochařská výzdoba při rozsáhlé stavební činnosti (baziliky, tržnice, chrámy, knihovny). Výtvarný názor nabyl na střízlivosti (portréty Trajánovy, jeho ženy Plotiny, sestry Marciany), která odpovídala snaze o vystižení podstatného; podobizna dosáhla v tomto údobí vysoké úrovně. Imperiální program se odrazil v reliéfech ***vítězného oblouku z Beneventa*** a na ***Trajánově sloupu*** s reliéfem (o délce 200 m), který spirálovitě ovíjí dřík (vysoký 42,2 m) a podává Trajánovy boje s Dáky.

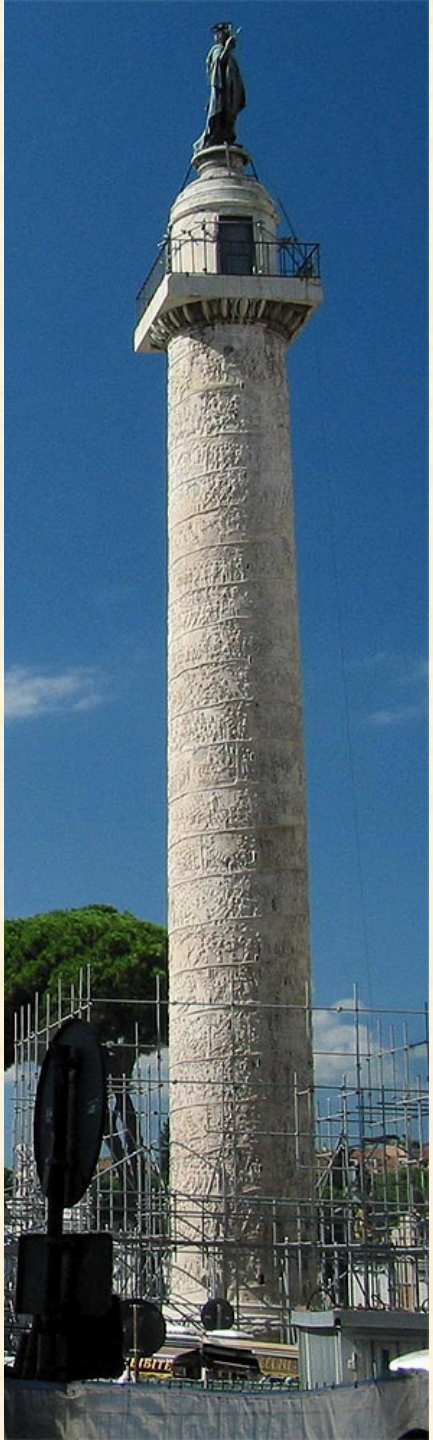

Sloup je téměř 30 m vysoký (s podstavcem 38,4 m), je sestaven z 20 válcových bloků bílého kararského mramoru o průměru 3,7 m a o váze asi 40 t; vrchní blok váží asi 53,3 t.

Uvnitř sloupu je v blocích vytesáno točité schodiště, které vede 185 stupni na plošinu na vrcholu. Schodiště osvětluje 43 štěrbinových okének. Na sloupu byla původně socha orla, později bronzová socha císaře, která zmizela ve středověku. Roku 1587 dal papež Sixtus V. na vrcholek umístit sochu svatého Petra, která je tam dodnes.

Po povrchu se vine celkem 190 m dlouhý figurální vlys, na němž jsou znázorněna Trajánova vítězství ve válkách proti Dákům, kteří v letech 101 a 105 vtrhli přes Dunaj do římské Moesie.

Na realisticky zpracovaných reliéfech je asi 2500 postav a jednotlivé scény podrobně zobrazují římské vojáky i techniku, takže jsou důležitým pramenem studia starověku.

Reliefy byly v 19. století odlity do sádry a kopie si lze prohlédnout v *Museo della Civilta Romana* v Římě, v Archeologickém muzeu v Bukurešti nebo ve Victoria and Albert Museum v Londýně.

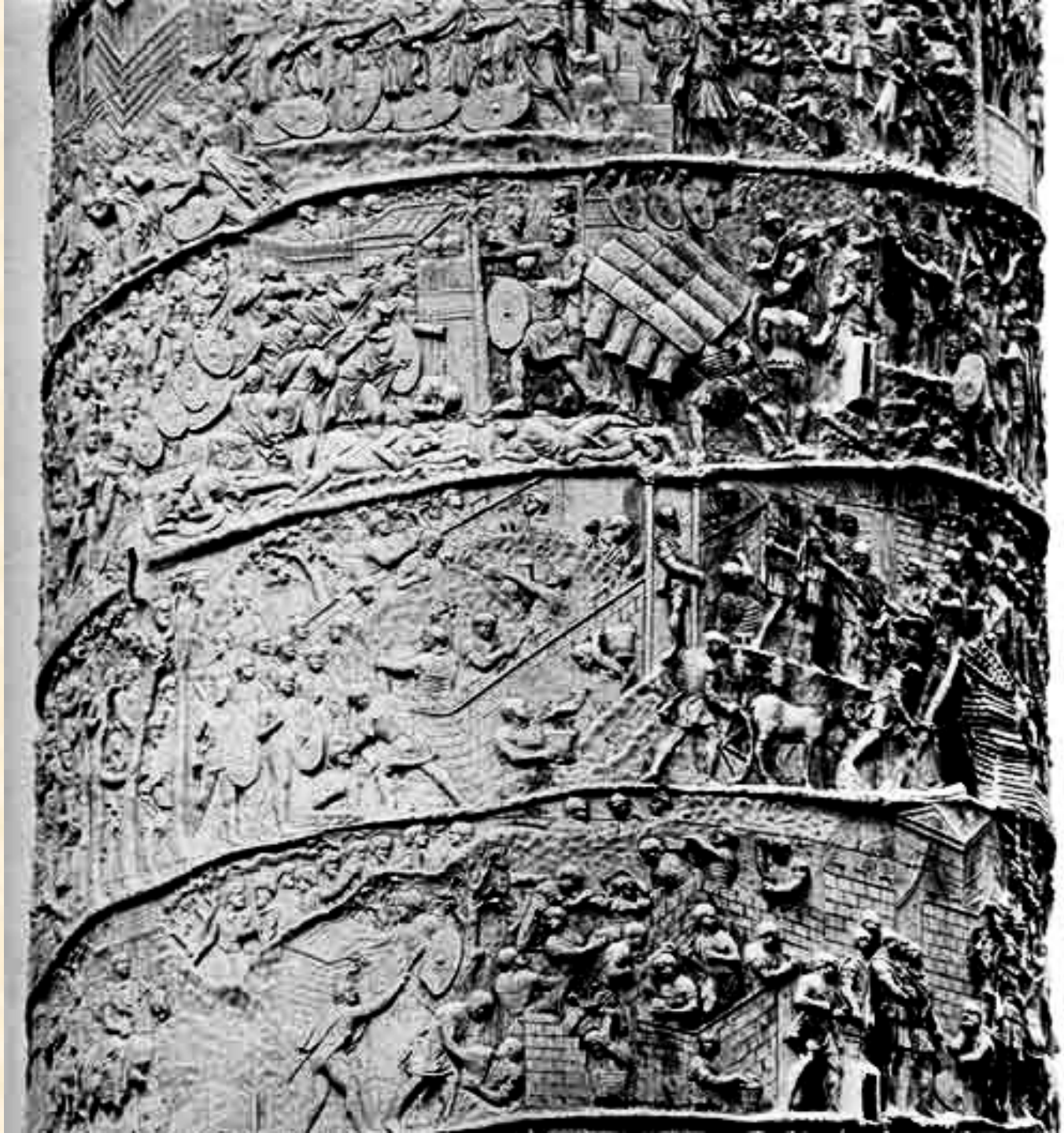

Trajánův sloup s reliéfem (o délce 200 m), který spirálovitě ovíjí dřík (vysoký 42,2 m) a podává Trajánovy boje s Dáky.

Vítězný oblouk z Beneventa

Arch of Trajan at Benevento
relief of Minerva Jupiter & Juno

Portrait of a young Flavian lady

ca. 90 AD

Za **Hadriana** znovu zesílil vliv řeckého umění a oživila se produkce dílen kopistů v celé říši (Řím, Athény, Virunum-Klagenfurt, Arelate-Arles).

Typ císařského portrétu se v podstatě nezměnil (**císař Hadrian**, **císařovna Sabina**), mezi nejvýznamnější patří posmrtný portrét Trajánův z Ostie.

Portrait statue group of the Emperor Hadrian and his wife Sabina as the god Mars and goddess Venus

2nd cent AD

Údobí Antoniovců a Severiovců přineslo v podobizně určité ustrnutí; je dále pojímána jako hlava nebo jako bysta, která nyní nabyla na rozměrech a ***změnila se v polopostavu zachycující tělo až po pás,*** někdy i s pažemi (*císař* ***Commodus v Heraklově kůži***). Dovršila vývoj, který započal v augustovské době, kdy bysta měla jen úzký hrudní pruh; za Flaviovců již zachycovala i ramena, za Trajána a Hadriana ramena i s pažemi.

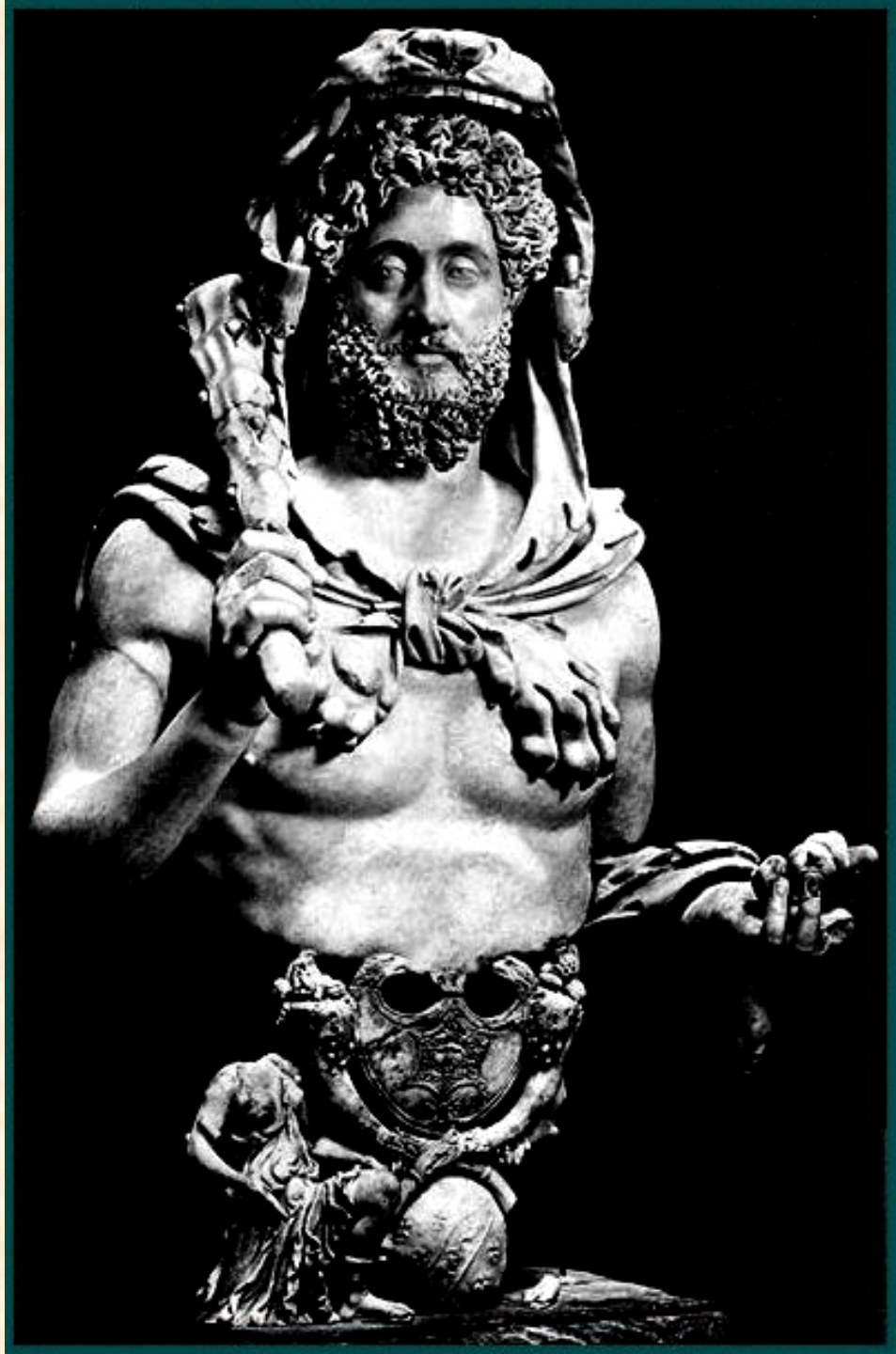

Triumph of Septimius Severus
arch of Septimius Severus_Leptis Magna_Lybia_Severan period_203 AD

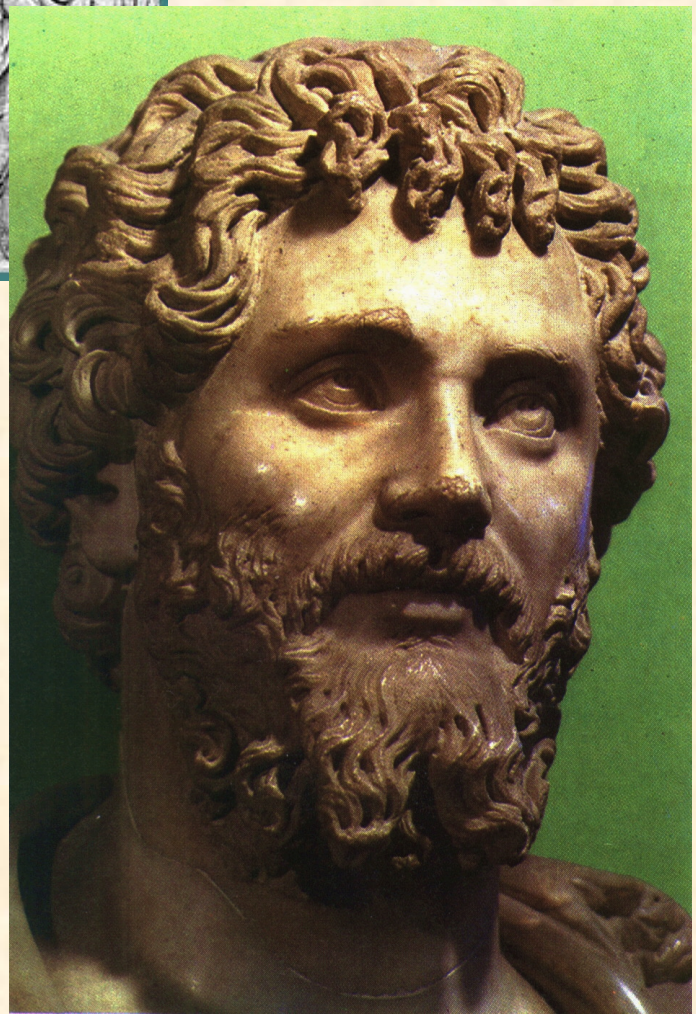

Ze ***Septima Severa*** a následovníků byla dále věnována pozornost císařské podobizně
z polychromovaného mramoru, zlata a stříbra
a statuárním portrétům.

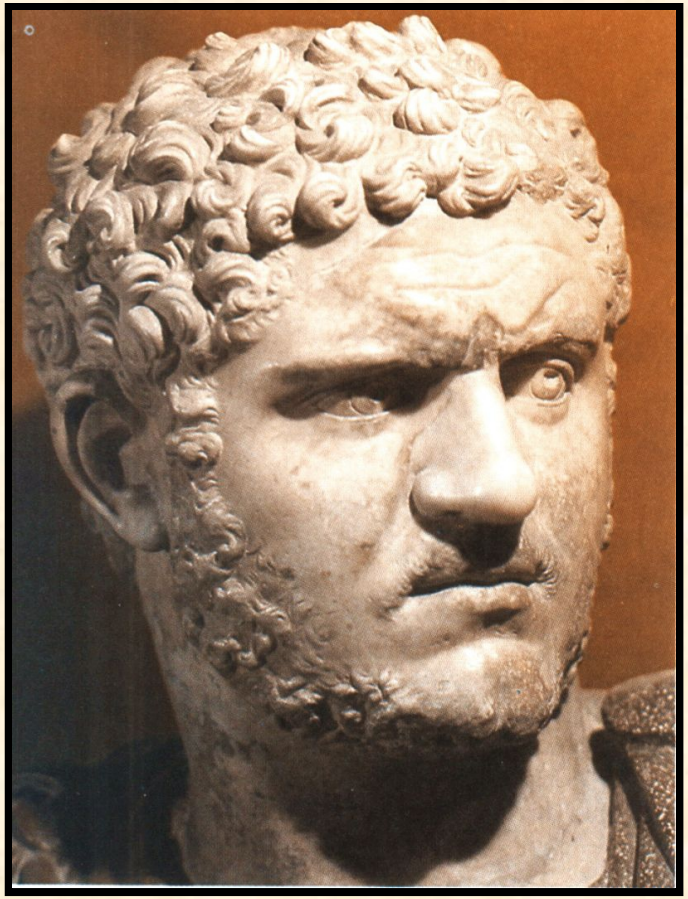

Caracallova podobizna

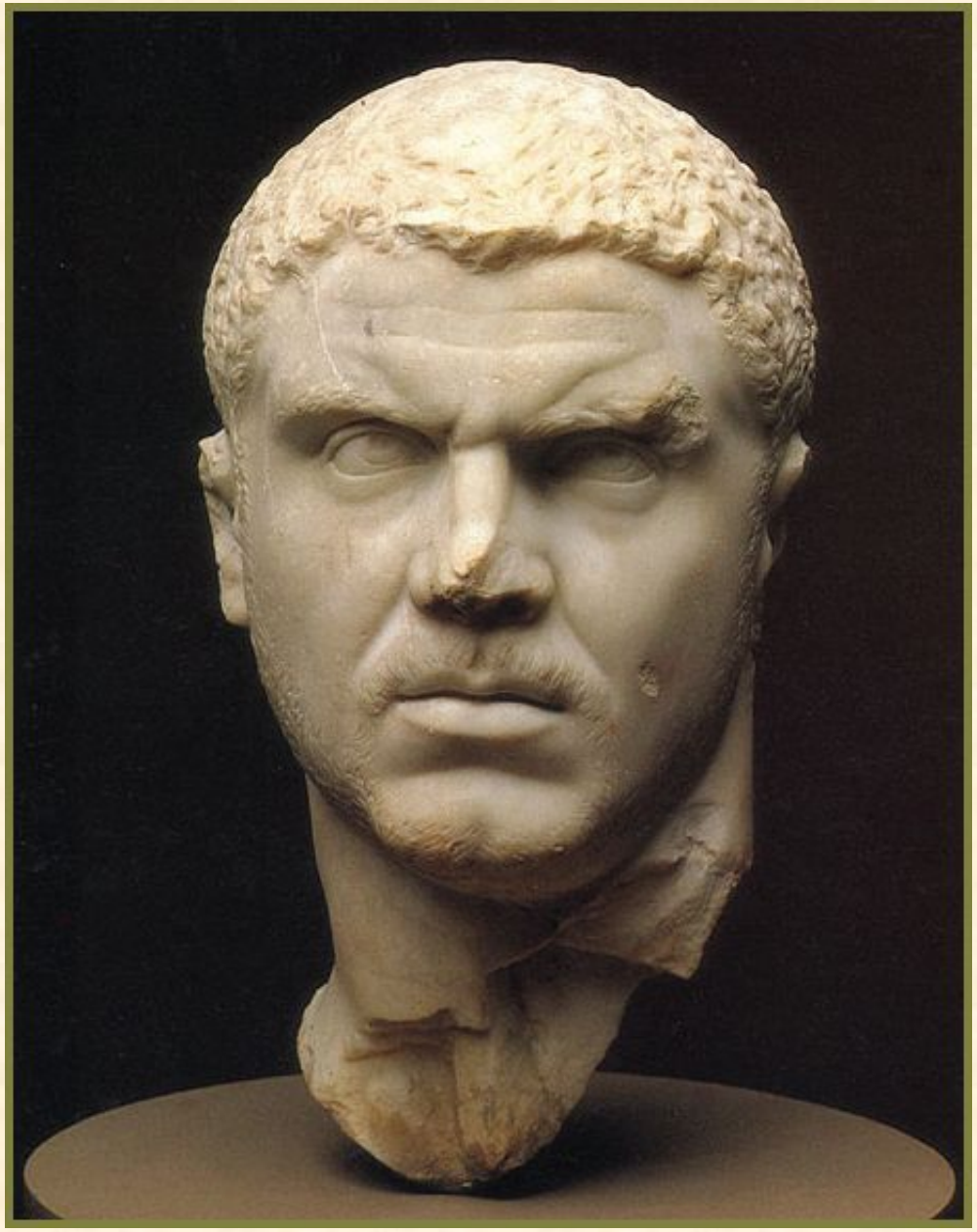

Mezi nimiž se rozšířily i jezdecké sochy (***Marcus Aurelius z římského Kapitolu***)

Do vývoje zasahovaly stále víc i provincie, mj. i legie, k nimž patřili umělci budující hrobky, památníky a tropaea (*tropaeum v Adamclisi* v Dobrudži na paměť Trajánova vítězství nad Dáky) a ***rozšiřující světské motivy***; reliéf z hrobky v Neumagenu zachycuje např. učitele a žáka, česání vlasů, přinášení daru, placení dluhu.

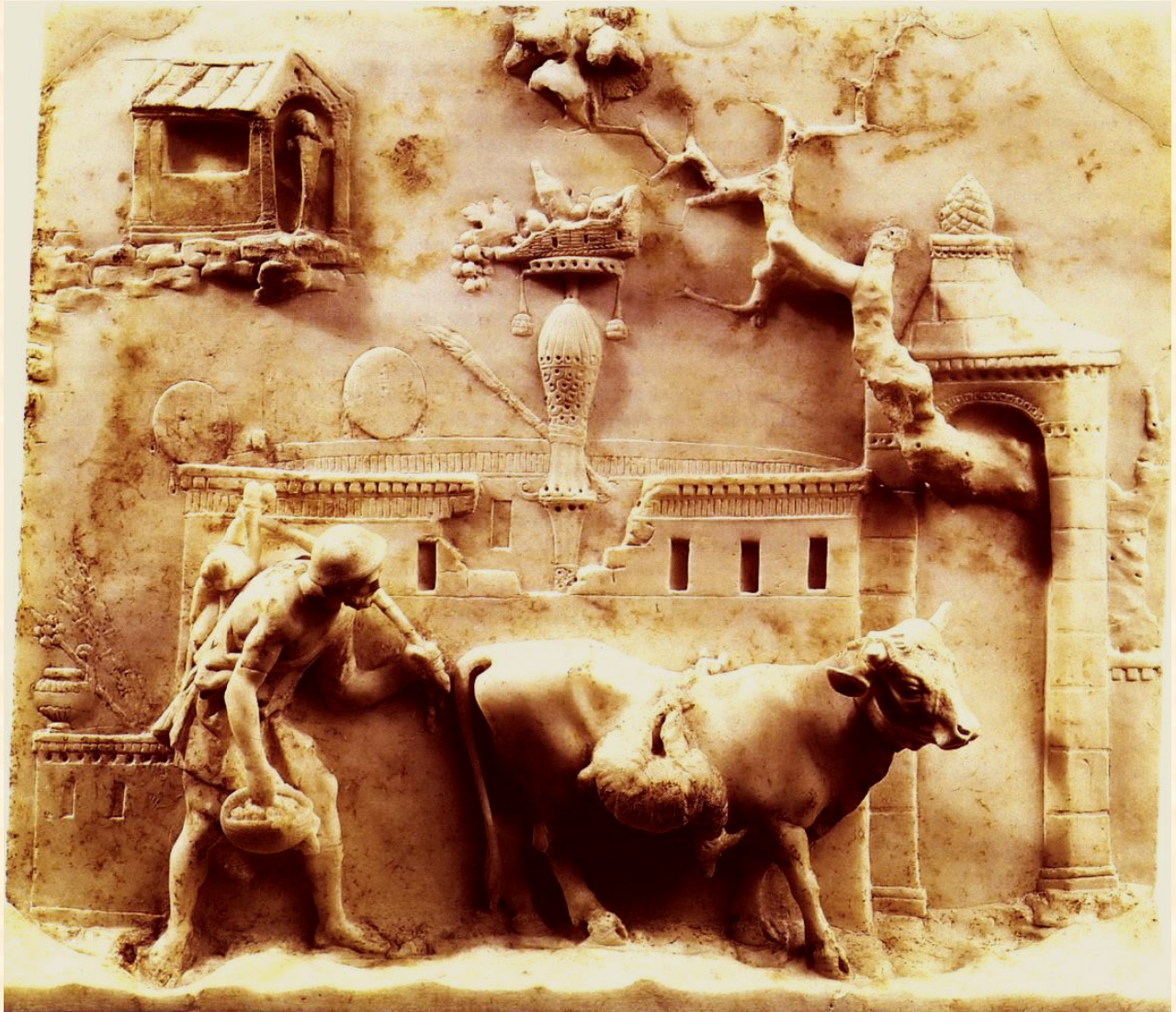

Motivicky i obsahově bylo umění ovlivněno řadou filozofických proudů. Umění orientované epikureismem, kterému byla základním živlem voda a s ní spojená představa neukončenosti koloběhu života, se soustřeďovalo k motivům hippokampů, nereoven, mušlí, trojzubců, delfínů; stoicismus, myšlenkově zaměřený k slunečním symbolům, zobrazoval svícny, lvy, gryfy apod.; do umění zasahoval i novoplatonský mysticismus a silně i mithraismus, který byl ve vztahu ke křesťanství jednou z vývojových alternativ (*sarkofág Hortiliana* s reliéfem, v němž nad barbary vítězí Římané za pomoci Mithry). Východní vlivy ostatně zcela odpovídaly postavení orientálců a barbarů (Afričanů, Thráků), kteří se dostávali do vedení římské říše nejen v provinciích.

Leptis Magna, Lybie
detail of the Hercules pilaster
from the Severan basilica

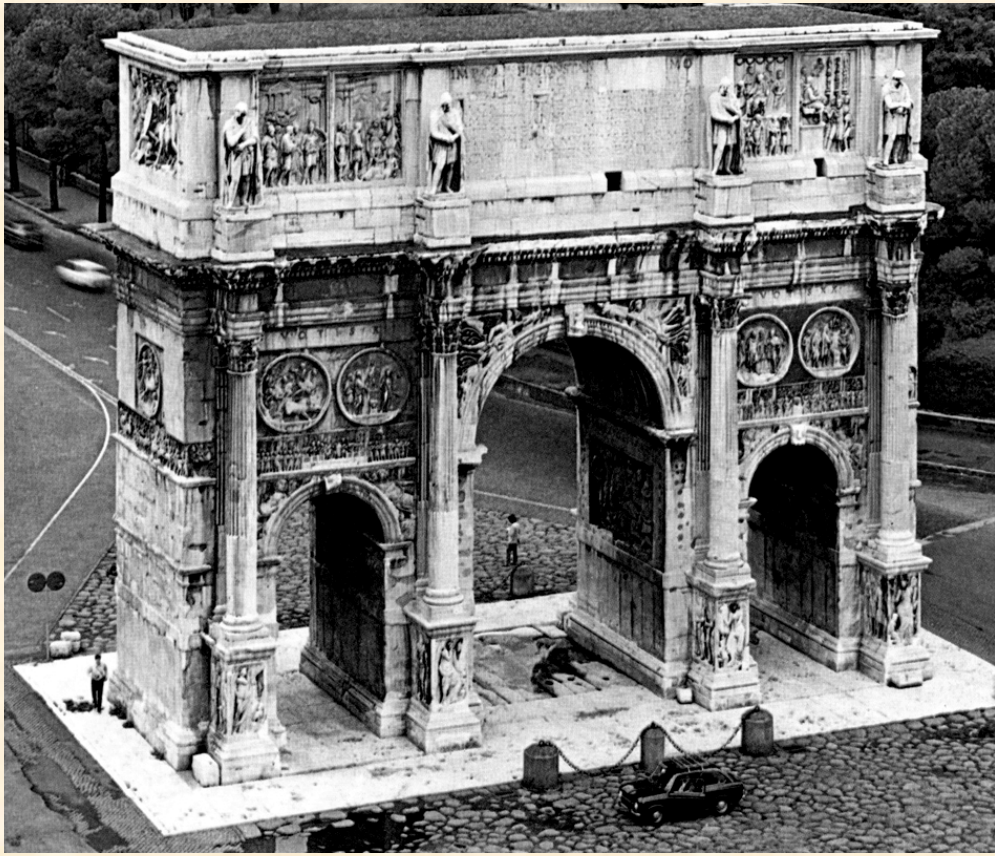

Stojí v blízkosti Kolosea na začátku Svaté cesty (Via Sacra), kde začínal pochod vítězného velitele při triumfu. Dal ho postavit senát po vítězství cisaře Konstantina nad Maxentiem u Mulvijského mostu roku 312 n. l. Je to stavba z bieleho mramoru s třemi oblouky. Na jeho architektonickou a plastickou výzdobu byly použity prvky ze starších památníků

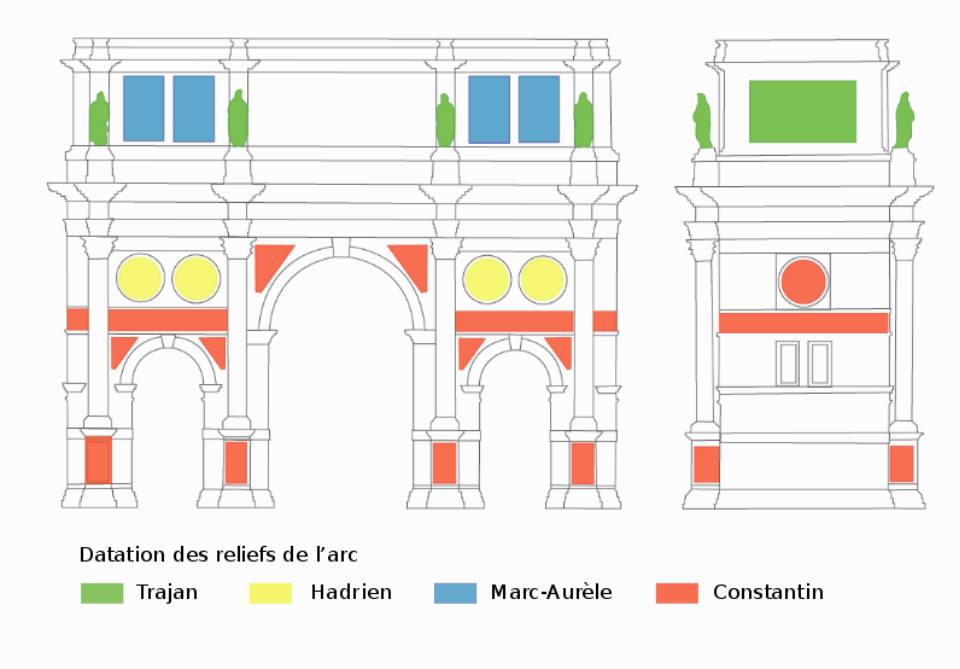

Náčrt oblouku s uvedením časového harmonogramu vytvoření jednotlivých plastik

Ve středním oblouku je jeden velký panel na každé stěně věnován Trajánově válce s Dáky. Uvnitř bočních oblouků je osm portrétních bust (dvě na každé stěně), zničených do takové míry, že již není možné je identifikovat.

Hadrianův lov na lva (vlevo) a obětování (vpravo), na části vlysu Constantinocva oblouku

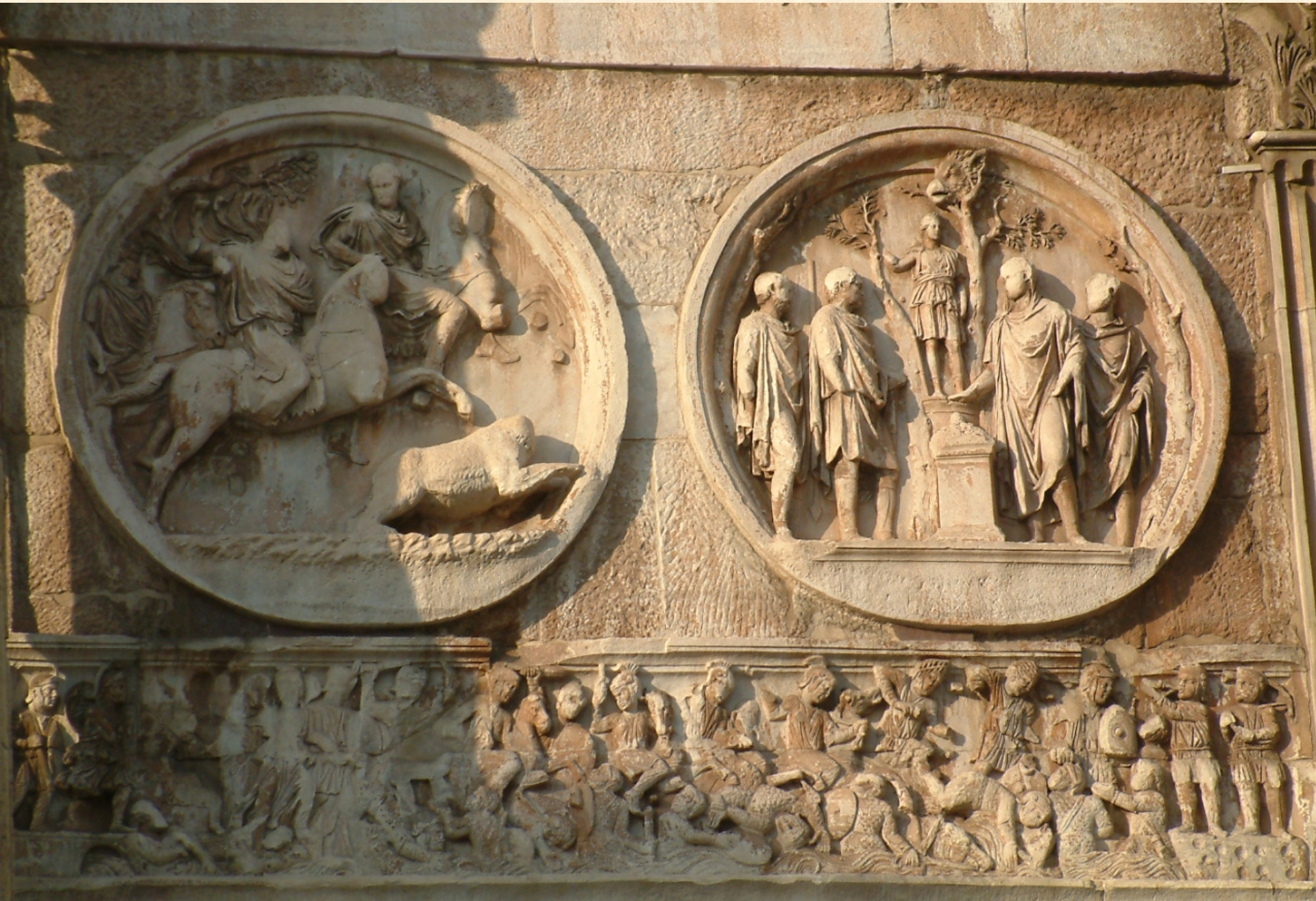

Díla obecně odrážela velmi jasně se připravující vývojový přelom, např. dobové reliéfy oblouku peněžníků v Římě a Konstantinova oblouku. Významnou anticipací středověku je mj. i **sousoší čtyř tetrarchů z chrámu svatého Marka v Benátkách**. Závěr epochy připravil již údobí pozdně antického umění.

Zdroje:

PIOJAN, José. ***Dějiny umění 1***, 1. vyd. Praha: Odeon, 1977. ISBN: 80-7176-765-4
kol. ***Ilustrované dějiny světa - Úsvit civilizací***, 2. vyd. Bratislava: Gemini, 1993. ISBN: 80-7161-016-X
kol. ***Encyklopedie starověkého světa***, 1. vyd.Praha: Perfekt, 2004. ISBN: 80-8046-269-0
AUGUSTA, Pavel. a HONZÁK, František. ***Jak se žilo ve starověku,*** 1. vyd. Praha: Albatros,1989

Internetové zdroje:

•http://cs.wikipedia.org
•http://commons.wikimedia.org/
•http://classconnection.s3.amazonaws.com/140/flashcards/270140/png/head_of_pompey_the_great1350002382118.png
•http://www.glyptoteket.com/sites/default/files/styles/zoom_large/public/Pompejus_HR_1.jpg
•http://classconnection.s3.amazonaws.com/545/flashcards/1258545/png/l%27arringatore1351385458429.png
•http://home.psu.ac.th/~punya.t/Roman/R7e.jpg
•http://classconnection.s3.amazonaws.com/1873/flashcards/713059/png/34.png
•http://classconnection.s3.amazonaws.com/478/flashcards/858478/png/131319639675774.png
•http://www.sandrashaw.com/images/AH1L25Demo.jpg
•http://history.msu.edu/hst110/files/2011/05/Photo2_new1.jpg
•http://test.classconnection.s3.amazonaws.com/159/flashcards/282159/jpg/105.jpg
•http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/a/aa/Aug11_01.jpg/250px-Aug11_01.jpg
•http://employees.oneonta.edu/farberas/arth/Images/109images/Roman/augustus/augustus_prima.jpg
•http://www.spiritualriver.com/wordpress-2.0.4/wordpress/wp-content/uploads/2012/07/seneca.jpg
•http://italic.org/images/arax3.jpg
•http://ancientrome.ru/art/artwork/arch/rom/rome/ara-pacis/ap002.jpg
•http://classconnection.s3.amazonaws.com/739/flashcards/2104739/png/imperial_procession__ara_pacis_augustae__13-9_bce1350879193300.png
•http://media-2.web.britannica.com/eb-media/59/7059-004-0693F8CC.jpg
•http://ancientrome.ru/art/artwork/glyptics/cameos/c0247.jpg
•http://ancientrome.ru/art/artwork/glyptics/cameos/c0247.jpg
•http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/d4/ImageRomeArchofTitus02.jpg/610px-ImageRomeArchofTitus02.jpg
•http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/05/Arch_of_titus_relief_2.jpg/800px-Arch_of_titus_relief_2.jpg
•http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/66/Luk_Konstantyna_6DSCF0032.JPG
•http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7e/Constarch_d4.jpg/800px-Constarch_d4.jpg
•http://info.radynacestu.cz/img/w-800,h-600/2011-12-26/111111616.jpg
•http://img5.rajce.idnes.cz/d0505/6/6219/6219106_f7d6827425acdbb1ba1f5d47ebda45a8/images/Relief_Trajanova_sloupu.jpg
•http://arthist.umn.edu/aict/html/ancient/artaeg.html
•http://www.ou.edu/class/ahi1113/html/ch-06-1.htm